

UIT DE GESCHIEDENIS VAN ONZE ZEEMACHT

DE OORSPRONG VAN DE ADMIRALITEIT VAN VLAANDEREN ONDER LODEWIJK VAN MALE.

DOOR

R. DEGRYSE

1. *Het admiraalschap van de westvloot (1377)*

Over de oorsprong en de geschiedenis van de admiraliteit van Vlaanderen zijn we nog steeds onvoldoende ingelicht. De eerste sporen van een bestendige grafelijke admiraliteitsfunctie blijken nochtans tot de regering van Lodewijk van Male op te klimmen. Het is de eerste faze in de geschiedenis van deze functie, lopende over de periode 1356–1404, welke we hier willen nagaan.¹⁾

Reeds in het begin van zijn regering had Lodewijk van Male een admiraal aangesteld. In 1356 inderdaad, tijdens de Brabantse successieoorlog, toen hij zijn rechten op het hertogdom Brabant wou doen gelden, had de Vlaamse vorst een vloot van 12 tot de oorlog uitgeruste schepen de Schelde opgestuurd. Deze vlootformatie bestond uit 8 grote en 4 kleinere koggen, die meest alle van de Hanzekooplui in het Zwin gecharterd geworden waren. Een van deze vaartuigen, wellicht het grootste, diende als admiraalschip. De totale bemanning telde 1.300 strijders en matrozen. De namen van de „meesters” of kapiteins, bleven ons, dank zij een

¹⁾ Alfons Goovaerts. Handschrift over de geschiedenis van de admiraliteit (in het Frans). Brussel. Algemeen rijksarchief. Manuscrits divers, nr 4149.

Jan Denucé. *De Vlaamsche en de Antwerpsche admiraliteit*. Irmin-Reeks, nr 5. Brussel, 1944.

E. A. Gerbosch, *Amiraux et corsaires belges*. Brussel, 1943.

J. Bolsée. *Inventaire des archives des conseils et sièges d'admirauté*, in *Inventaire des Archives de la Belgique*, publié sous la direction de J. Cuvelier.

Deze verschillende werken bevatten evenwel weinig of geen gegevens over de oudste periode.

rekening van de expeditie, bewaard. Nieuw was, dat de door de graaf tegen Antwerpen uitgestuurde vloot voor de eerste maal over geschut, namelijk over enkele „riboudekens”, de beschikking had. Ze stond bovendien onder het bevel van een „admiral van der vloten”, meer bepaald Jacob Buuc. Verder dient te worden vermeld, dat er slechts van twee kanonniërs, die zich waarschijnlijk op het admiraalschip bevonden, gesproken wordt. De overige soldaten bestonden uit boog- en kruisboogschutters, die tijdens de beschieting van Antwerpen door schilddragers geflankeerd werden. Antwerpen, dat door de Vlamingen in brand geschoten werd, zag zich dan ook verplicht, ten einde verdere brandstichting te voorkomen, met admiraal Jacob Buuc te onderhandelen. Aldus droeg de expeditie op de Schelde groten-deels tot de zegepraal van Lodewijk van Male en de inlijving van de havenstad Antwerpen bij Vlaanderen bij. Naast de admiraal Jacob Buuc, had ook Pieter Buuc, die het bevel over een kleinere vloot voerde en Lillo geblokkeerd had, zich onderscheiden. Op te merken is, dat voor de bemanning van de beide smaldelen, men op de stedelijke milities van de kust beroep had moeten doen. Dit was althans zo voor de regeling van de aflossing van de ingezette effectieven door middel van manschappen afkomstig van de kust, o.a. van Duinkerke, Zuidkote, Nieuwpoort en Lombard-sijde ¹⁾.

De grafelijke expeditie, die in 1356 uitgerust en uitgestuurd geworden was en onder het bevel van een admiraal en diens plaatsvervangers stond, blijkt vooralsnog slechts een alleenstaand feit te zijn geweest. Na genoemde datum horen we inderdaad gedurende geruime tijd van de admiraal of de admiraliteit van Vlaanderen geen gewag meer maken. In 1356 kan er dan ook alleen kwestie van een voorlopige maatregel geweest zijn. De Honderdjarige Oorlog, die toen tussen Frankrijk en Engeland

¹⁾ A. Goovaerts. La flotte de Louis de Male devant Anvers en 1356, in *Bulletin de la Commission royale d'Histoire*, 4de reeks, deel XIII, 1886, blz. 38-58. - De Vlaamse vloot bleef van december af in de Schelde liggen en blokkeerde de haven van Antwerpen.

Th. de Limburg-Stirum. *Cart. de Louis de Male (1348-1359)*. Brugge, 1898-1901, deel II, blz. 529, nr M CCCC LXIV: stuk van 27 januari 1358. In de tekst: „Jacop Buuc, ammiral vander vloten”. - Zie ook aldaar deel I, blz. 582, nr DCXXIII en deel II, blz. 170, nr DCCCI, betreffende de lichting van de aflossingstroepen. De burgers uit Sluis, die aan de tocht deel genomen hadden, moesten, op bevel van de graaf, door hun stadsbestuur bezoldigd worden.

woedde, zou evenwel de kwestie van de admiraliteit weldra opnieuw aktueel maken.

Zoals men weet, was in 1337 de strijd tussen de Franse en Engelse koningen om de troon van Frankrijk uitgebroken. Nadat de Engelsen zich omstreeks 1354 van gans West-Frankrijk meester gemaakt hadden, trad er geleidelijk van 1364 af ten voordele van de Fransen verbetering in. Dat jaar werd inderdaad de troon in Frankrijk door een nieuwe vorst beklommen. Het was de zeer krachtdadige en wijze koning Karel V, die met behulp van de grote Bretoense vrijheidsheld, Bertrand Duguesclin, er in slagen zou de vijand overal uit het land te verdrijven. Weldra verplaatste hij de strijd naar de kusten. Dit gebeurde eigenaardig genoeg nadat in 1369 zijn broeder, Filips de Stoute, hertog van Bourgondië, met de dochter van Lodewijk van Male, de laatste graaf van Vlaanderen uit het geslacht der Dampierres, in het huwelijk getreden was. Meteen brak op zee de strijd in alle hevigheid uit.

In het vooruitzicht van de oorlog op zee, had koning Karel V het vroegere koninklijke arsenaal te Roeslaan opnieuw in werking gesteld. Hij zou er een van de grootste scheepstimmerwerven van Europa van maken. Terzelfder tijd liet hij Harfleur aan de monding van de Seine tot krijgshaven uitrusten. De kroon op het werk zette hij nochtans eerst in 1373, toen hij door een koninklijke ordonnantie gans de inrichting van het zeemachtsapparaat en van de oorlogsmarine regelde. Hierbij besteedde hij vooral zijn aandacht aan de omschrijving van de admiraalsfunctie, welke bestendig werd. De eerste door Karel V aangestelde zeeofficier met de graad van koninklijk admiraal was Jean de Vienne, een vrijheidsstrijder van hetzelfde formaat als Duguesclin ¹⁾. Het Franse voorbeeld zou weldra aanstekelijk op de graaf van Vlaanderen werken.

In 1369 zette, zoals gezegd, Karel V, de Franse koning, het bevrijdingsoffensief tegen de Engelsen op zee in. Daarmede begon voor Vlaanderen dat, zowel op Engeland, als op Frankrijk handel dreef, een langdurige periode van onveiligheid en onzekerheid voor de scheepvaart. Vergeten we inderdaad niet, dat een groot

¹⁾ Ordonnanties van 7 en 27 december 1373, uitgevaardigd door Karel V van Frankrijk. Ch. de la Roncière. *Histoire de la Marine française*. Parijs, 1914, deel II, blz. 42, 46 en 47.

gedeelte van de Franse westkust toen nog in Engelse handen was. Wel is waar hadden de Vlaamse gemeenten met de Engelse koning handelsverdragen afgesloten, maar het was niet te voorzien, wat er zou gebeuren, zo de Fransen de Engelsen verdreven en de strijd naar de zee verplaatsten. Elk jaar immers vertrokken talrijke Kastiliaanse schepen uit het Iberische schiereiland om langs de Franse kust de Noordzeehavens te bereiken. Daarbij legden ze gewoonlijk te Bayonne, Bordeaux en La Rochelle aan en vervoegden zich aldaar bij de Franse en Vlaamse koopvaardij-schepen geladen met wijn, graan en zout. Gezamenlijk vertrokken ze dan om in de loop van de maand mei te Sluis in het Zwin aan te komen. Na afhandeling van zaken, reisden de vreemde schepen opnieuw in westelijk richting af. De Vlaamse koopvaardij op de golf van Biskaye en op La Rochelle vormde de enige nog overblijvende uiting van de vroegere actieve scheepvaart van de Vlamingen. De schepen, die er aan deel namen, vormden de zogenaamde „westvloot”. De koopvaardij, die ze beoefenden, kunnen we de „westvaart” noemen.

Nu de strijd op zee ingezet was, poogde de Franse koning, hierin door zijn Kastiliaanse bondgenoten gesteund, zich zo spoedig mogelijk van de havensteden van de westkust van zijn land opnieuw meester te maken. Hij kon hierin grotendeels slagen. Weldra richtte hij dan ook al zijn krachten op La Rochelle. Op dat ogenblik evenwel waren de Vlaamse koopvaardij-schippers er reeds toe gekomen zichzelf, zo goed en zo kwaad als het ging, te beschermen. Voortaan vaarden ze in gesloten vlootformatie en volgden hierbij de onderrichtingen van een of meerdere door hen zelf verkozen „admiraal” of admiraals. Dit gebeurde trouwens in die tijd ook in de scheepvaart van de Venetianen, Genuezen en Spanjaarden, die aan de westvaart deelnamen en dit volgens een oude maritieme traditie, die in de landen van het Middellandse Zeegebied levendig was gebleven. Wellicht had men dit gebruik van de Arabieren overgenomen. De term „admiraal” of beter „amiral” blijkt immers van Arabische oorsprong te zijn en op de uitdrukking „emir al bahar” (emir van de zee) terug te gaan ¹⁾.

¹⁾ Betreffende de juridische voorrechten van de Spaanse „admiraal”, hoofd van de Kastiliaanse vloot te Brugge, zie: L. Gilliodts-Van Severen. *Cart. de l'ancien Consulat d'Espagne à Bruges*. Brugge, 1901-1902, deel I, blz. 8. Privilegie van 1343, bekrachtigd in 1348 en 1367. Zie ibidem blz. 13 en 17.

Van een vloothoofd aan wiens instructies de Vlaamse westvloot te gehoorzamen had, horen we voor het eerst in 1371 spreken. Het was Jan Pieterszoon, die dat jaar de zorg had de vloot veilig naar het Zwin te loodsen. De verwarde toestand in de streek van La Rochelle moet deze vermetele kapitein er toe gebracht hebben de uitzeilende Engelse oorlogsvloot te tarten. Wat er ook van zij, nabij de Engelse zuidkust kwam het begin 1371 tussen de Engelse en Vlaamse schepen tot een zeeslag, welke drie uur duurde en waarin de Vlamingen met grote verliezen teruggeslagen werden. Ze verloren niet alleen een vijftiwintigtal vaartuigen met hun kostbare lading, bestaande uit wijn en graan, maar bovendien ook talrijke opvarenden, die hun leven hadden moeten laten, benevens de admiraal zelf, die door de Engelsen werd gevangen genomen. Het resultaat was evenwel, dat La Rochelle in de handen van de Fransen, die het heroverd hadden, bleef ¹⁾.

Het incident van 1371 verhinderde de Engelsen niet hun handelsbetrekkingen met Vlaanderen voort te zetten en nieuwe handelsverdragen met de Vlaamse steden aan te gaan. In 1375, bij het sluiten van een wapenbestand met Frankrijk, schenen de Engelsen naar het volledig herstel van de vrede op zee te streven. Het bleef evenwel bij dit wapenbestand, dat in 1377, bij de dood van hun koning Edward III, opnieuw in het gedrang kwam. Dat jaar horen we voor het eerst van grafelijke maatregelen in verband met de beveiliging van de westvloot gewag maken. Talrijke Vlaamse koopvaardijschippers inderdaad dachten bij de terugkeer uit La Rochelle de uitgevaardigde veiligheidsmaatregelen in de wind te mogen slaan. Ze werden bij hun aankomst te Sluis door de baljuw van het water ervan beschuldigd „dat zij tebroken soudén hebben dordenanche, die ghemaekt was bi minen gheduchten heere van Vlaendren, van te gadre te bliven metten vlote”. De „amiraelz van der vlote” zagen zich dan ook „bi haren eeden” gemaand worden de namen van degenen, die in gebreke gebleven waren, op te geven. Dit weigerden ze evenwel te doen en wel onder

¹⁾ J. Finot. *Etude historique sur les relations commerciales entre la Flandre et l'Espagne au moyen âge*. Parijs, 1899, blz. 113. – Door het verdrag van Brétigny (1360) was La Rochelle in de handen van de Engelsen gekomen. De stad werd evenwel op 15 augustus 1372 opnieuw Frans. De Engelse aanval op de Vlaamse vloot, geleid door Jan Pieterszoon, moet vóór 1372 plaatsgegrepen hebben. Zie: E. Van Bruyssel. *Histoire du commerce et de la marine en Belgique*, 1861–65, deel II, blz. 11–12.

voorwendsel „dat zij claerlike niet en wisten offer yemen in gebreke en ware”. Toch werden ze, als zijnde aansprakelijk voor de goede gang van de westvaart, tot betaling van een zware geldboete veroordeeld. Dit toont genoegzaam aan hoe de admiraal of de admiraals van de Vlaamse westvloot aanvankelijk geen grafelijke officieren, maar door de kooplieden aangestelde schippers waren. Nieuw was nochtans het grafelijk toezicht, waaraan ze voortaan onderworpen waren, de grafelijke instructies, die ze in te volgen hadden, en vooral het feit, dat ze weldra door een „capitein van der vlote” vervangen werden. Deze laatste was wel een grafelijk officier, vermits hij op de vloot was „in den name van minen gheduchten heere van Vlaendren”. Met deze vernieuwing begon eerst de geschiedenis van de admiraliteit van Vlaanderen¹⁾.

De „capitein van der vlote”, die we van 1377 af in de naam van de graaf, als hoofd van de westvloot zien optreden, was een vloothoofd, die van de waterbaljuw van Mude afhing. Onder zijn bevel moesten de koopvaarders voortaan in vlootverband het Zwin verlaten en westwaarts zeilen. Toch waren er steeds vaartuigen, die tegen de grafelijke bevelen in, uit het konvooi dorsten wegvlugten om op eigen houtje te varen. Dit werd dan door de „capitain” bij zijn terugkeer in het Zwin bij zijn meerdere, de waterbaljuw van Mude aangeklaagd. Het gevaar voor een Engelse aanval op zee was in 1378 evenwel zo groot, dat Lodewijk van Male dat jaar aan alle schepen het verbod oplegde zonder zijn toelating of die van de waterbaljuw het Zwin te verlaten. Nogmaals was het de „capitein van der vlote”, die met zijn gezellen

¹⁾ „Item, zo calengierde de bailliu vorseid de scepen, die laetst quamen van westen, van dat zy te broken soudén hebben dordenanche, die ghemaect was bi minen gheduchten heere van Vlaendren, van te gadre te blivene metten vlote, waer of de bailliu maende de amiraelz van der vlote bi haren eeden, dat zy hem gheven soude degone, die der of in gebreke waren, waer up zy verandworden, dat zij claerlike niet en wisten offer yemen in ghebreke of ware. Ende omme dat eene grote vlote was ende der yemen in ghebreke of mochte zyn, so ghaven zij den bailliu vorseid te mijns gheduchts heren bouf 240 lb.”.

„Item, ghecalengiert winen van Gasscoengen van eenen scepe, dat brac in Bar-taengen, de welke winen de capitein vander vlote van Vlaendren deden visschen of zij hadden alle verloren ghebleven. Ende dewelke winen int Zwin quamen. Ende mids datse de vorseide capitein behouden hadde ende hi was in den name van minen gheduchten heere van Vlaendren, so heift de bailliu vorseid huut graciën de vorseide winen telivereert den coopliden dien zy toebehoorden ende der of ontfaen 36 lb.”. Brussel. Alg. rijksarchief. Rekenkamer van Vl. en Brab., nr 1503. Rekening van Jan Lennoot, waterbaljuw van Muide, over de periode 11 mei–20 september 1377.

met de toepassing van deze maatregel belast werd. Weldra zou hij de naam „amiral van der Vlaemscher vlote” krijgen ¹⁾).

Blijkbaar was de „capitein” de eerste door Lodewijk van Male aangestelde officier belast met de maritieme en militaire leiding van de „westvaart”. Als dusdanig moet hij dan ook van 1377 af de plaats van de vroegere door de koopvaarders verkozen admiraal of admiraals ingenomen hebben. Dit zou dan ook kunnen verklaren, waarom hij na enkele jaren op zijn beurt „admiraal” genoemd werd. Meer over de admiraal van de westvloot vernemen we evenwel voorlopig niet.

2. *De grafelijke admiraliteit van het Zwin (1378)*

Het belangrijkste feit in de wordingsgeschiedenis van de admiraliteit van Vlaanderen blijkt een tweede grafelijke maatregel geweest te zijn. Lodewijk van Male was er inderdaad bij de aanvang van het jaar 1378 – waarschijnlijk onder de druk van de Duitse Hanze – toe gekomen voor de beveiliging van het Zwin enkele oorlogsschepen als „uitliggers” uit te rusten en die onder het bevel van een „admiraal” voor de kust te laten patrouilleren. Het onderscheid tussen de admiraal van de westvloot en die van het Zwin lag dus in de bevoegdheid. Beide officieren hingen nochtans van de graaf af en wel langs de waterbaljuw van Muide om. Weldra nochtans zou het tot een versmelting van beide functies komen.

¹⁾ „Item, ghecalengiert Pieter den Stoker, meester van eenen cleenen scepe vander Sluus, van dat hi zeilde uuter vlote, die laetst westwaerd zeilde, boven der ordinarhen, die der up gheordineert was bi minen gheduchten heere van Vlaendren ende boven den beveelne vanden capitein vander vlote, pais omme 120 lb.”.

Ibidem, nr 1506. Rekening van Jan Lennoot, waterbaljuw van Muide, over de periode 11 jan.–10 mei 1378.

„Item, ghecalengiert Lamsin Horneweder, van dat hi zeilde uuter vlote, sonder orlof van den capitein vander vlote ende sine ghesellen, pais omme 60 lb.”. Volgen nog twee soortgelijke „calaenge”.

„Item, ghecalengiert Boudine van Steenberghe, van dat miin gheducht here van Vlaendren bevolen hadden, dat niemen zeilen zoude buten Zwene. Ende bovendien dat hem de bailliu dede bevelen up sijn lijf ende goed, dat hi nieuwer seilen soude, so zeilde hi, pais omme 120 lb.” Ibidem, nr 1507. Rekening van Jan Lennoot, waterbaljuw van Muide, over de periode 10 mei–20 september 1378.

„Item, ghecalengiert Heinric fs Domaes, van dat hi zeilde buten Zwene, bovendien, dat de bailliu verboden hadde van mijns gheduchts heren weghen van Vlaendren, dat gheene scepen zeilen zouden buten Zwene, eer hi ander bevel hadde van minen gheduchten here vornoot. Ende daer boven zeilde hi, pais omme 60 lb.”. Ibidem, nr 1509, rekening van Jan Lennoot, waterbaljuw van Muide, over de periode 20 september–1378 – 10 januari 1379.

De in mei 1378 door Lodewijk van Male uitgestuurde oorlogsschepen, belast met de beveiliging van de toegangswegen tot het Zwin, schijnen niet de minste voldoening te hebben gegeven. Ze werden dan ook ogenschijnlijk nog hetzelfde jaar buiten dienst gesteld. De voornaamste reden van hun mislukking schijnt in de manier, waarop ze bemand geworden waren, gezocht te moeten worden. Hun bemanningen bestonden inderdaad, zoals in 1356, uit stedelijke milities, ditmaal meer bepaald uit troepen, die door het Brugse Vrije geleverd geworden waren en die tegen wil en dank dienst hadden moeten doen¹⁾. De functie van admiraal van het Zwin blijkt als gevolg van deze demobilisatie niet opgeheven te zijn geworden. Wel is waar weten we niet wie in 1378 en kort nadien in de hoedanigheid van admiraal van het Zwin optrad. Eerst in 1381 inderdaad horen we opnieuw van deze grafelijke officier gewag maken.

Uit de rolrekeningen van de waterbaljuw van Muide blijkt, dat in 1381 en 1382 Pieter Zoeten als admiraal van het Zwin over een snelboot, waarschijnlijk een „ballengier”, bemand met roeiers en versierd met standaarden beschikte. Gezien de uitgaven voor de uitrusting van deze boot voor rekening van de graaf gebeurden, mogen we aannemen, dat we hier voor de eerste maal voor de uitrusting van een grafelijke snelboot staan²⁾. Over een eigenlijke

¹⁾ „Wij Lodewyc, grave van Vlaenderen . . . doen te weitene alle lieden. Dat als bi ons ende onsen lande ghemeenlike overeenghedraghen es te zendene ende te legghene ter zee zeker quantiteit van lieden ute onsen lande om onsen stroom te bevrvene, zo dat alle goede cooplieden vry moghen varen ende keren met haren coopmanscepen onse land versoukende, also wy begheren. Ende een deel van desen lieden derof ghenomen zijn uten smalen steden van den Bruxschen Vryen, dewelke wy ute onsen herlicheit ghenomen hebben t onswaert ende ghedaen wezen bi onsen admiraal, die wij dertoe ghestelt ende ghordeneert hebben . . .”. Brief van non-prejudicie door de graaf aan de lieden van het Brugse Vrije verleend wegens hun medewerking aan de levering van een zeker aantal manschappen voor de bemanning, die de kust bewaken zou. Stuk van 24 mei 1378. E. Vanden Bussche. *Inventaire des archives de l'Etat à Bruges, 1re section: Franc de Bruges*. Brugge, 1881-84, 2 delen. Deel I.

²⁾ „Item, telivereert Pieter Zoeten, amiraal, bi beveelne van onsen gheduchten heere, bi zinen brieve twee dosinen riemen, coste stic 10 gr., comt 12 lb. . . . Item, twee standaerden, costen 26 s.”. N. de Pauw, *Froissart's Cronijke van Vlaenderen*. Gent, 1898-1909. Deel II, nr VIII, blz. 118. Rekening van Jan Walkier, „bailliu van den watre vander Mude ende van al datter toebehoort”, over de periode 6 mei-16 september 1381. (Brussel, Alg. Rijksarchief. Rekenkamer van Vl. en Brab., nr 1514).

„Item, telivereert Pieter Zoeten, amiraal, ten beveelne van minen gheduchten heere bi zinen brieve eenen bood, ghecocht jeghen Gheeraerd den Hertoghe, coste 13 lb. 4 s.

Item, 4 tonnen pex ende tars ghecocht jeghen Willem Naefs wijf, costen 4 lb. 16 s. Item, eenen cabel ghecocht jeghen Jan de Ludic, coste 33 lb.” enz. Ibidem, blz. 129. Rekening van Jan Walkier over de periode 13 januari-5 mei 1382. (Brussel, Rijksarchief. Rekenkamer van Vl. en Brabant, nr 1516).

zeemacht, bestaande uit oorlogsschepen, beschikte de admiraal van het Zwin voorlopig dus niet meer. Van een grafelijke scheepstimmerwerf, laat staan van een arsenaal, evenals van een nauwkeurig uitgewerkt statuut voor de admiraliteit naar het Franse voorbeeld, was er evenwel op dat ogenblik in Vlaanderen nog geen sprake. Blijkbaar beletten de gebeurtenissen van het einde van zijn regering de graaf op de ingeslagen weg verder te gaan.

De sociale troebelen, die in 1379 in het graafschap Vlaanderen uitgebroken waren, zouden in de grond op de verdere ontwikkeling van de grafelijke admiraliteit een niet te onderschatten invloed uitoefenen. Reeds in het begin van 1382 had Matthys fs Clais, als „amiral van der Vlaemscher vlote”, d.i. als hoofd van de westvloot, in de Downs („Cresdune”) met moeilijkheden, hem door de „rebellen” onder de koopvaardischippers berokkend, af te rekenen gehad. Zijn taak bestond er nog steeds in de Vlaamse en vreemde koopvaarders, die op La Rochelle of naar het Zwin voeren, „gheleede” te verschaffen. Dit gebeurde toen nog altijd door de vaart van alle koopvaarders in vlootverband en voorzien van „mijns heeren baniere” in de „topcasteele” ¹⁾. Van belang is dat we tot in 1382 uit de rekeningen van de waterbaljuw van Muide het bestaan naast elkaar van twee admiraals verneemen: Pieter Zoeten, de admiraal van het Zwin, en Matthys fs Clais, de admiraal van de westvloot. Tot op dat ogenblik blijken

¹⁾ „Int eerste, ghecalengiert Jan de Brest van Rocheelle ende zijn goet, omdat hi rebel was ende hem stelde jeghen Matthijs fs Clais, amirael vander Vlaemscher vlote in Cresdune, pais ghemaect om 72 lb. . . . (volgen twee soortgelijke posten).

Item, ghecalengiert Pieter Dankaerde, van dat hi berucht was, dat hi mesdaen soude hebben Inghelschen lieden boven den gheleede, dat zij hadden van den amiral vorseit, pais om 12 lb.” Ibidem, blz. 122. Rekening van Jan Walkier, waterbaljuw van Muide, over de periode 13 januari-5 mei 1382 (Brussel, Alg. rijksarchief. Rekenkamer van Vl. en Brab., nr 1516).

„Item, ghecalengiert Pieter Hartwijcszone van Campen, poortre ter Sluus, om dat hi quam met sinen scepe gheleide buten Zwene voerende mijns gheduchts heren van Vlaendren baniere, also andre scepen vander Sluus doen up de trade daer de vlote van Vlaendren lagh of daer omtrent an de coste van Bertaingen. Ende daer lach de vlote van Ingheland ende wilde bestriden de vorseide vlote van Vlaendren, die quam van Rutsele, daer boden degone vander vlote van Vlaendren Pietren vorseid, dat hi bi hem bliven wilde, also hi sculdich was te doene, waer up hi niet verantworde, zeilde vor bi onder dInghelsche vlote ende wierp mijns heeren baniere vorseid uute zinen topcasteele in de zee. Ende scuwet Vlaendren omme, so dat de bailliu vorseid ontfanen heift van eenen achtendele van eenen scepe Pietren vorseid toebehorende, twelke Lamsin Buuc cochte, 113 lb. 12 d.” Brussel, Algemeen Rijksarchief. Rekenkamer van Vlaanderen en Brabant, nr 1514. Rekening van Jan Walkier, baljuw van Muide, over de periode 6 mei-16 september 1381 (niet opgenomen in de uitgave van N. De Pauw).

dus beide functies, die, zoals gemeld, grafelijk waren, nog niet versmolten te zijn geworden.

In het begin van 1382 was Filips van Artevelde te Gent aan de macht gekomen. De Gentse rebellen wisten reeds op 3 mei van dat jaar de graaf en de Bruggelingen op het Beverhoutsveld nabij Brugge te verslaan. Deze stad, alsmede Damme en Sluis, de beide Brugse voorhavens, evenals het grootste gedeelte van het graafschap vielen in hun handen. Gezien het land op economisch gebied steeds van Engeland afhankelijk bleef, zette ook Filips van Artevelde met de Engelsen onderhandelingen in. Voortaan was het een admiraal door de Gentse voorman aangesteld, die met de bescherming van de westvaart op La Rochelle en op het Zwin belast werd. In deze hoedanigheid trad in 1382 Frans Ackerman, een ander bekend Gents-voorman, op. De vloot van negen oorlogsbodems, die hij onder zijn bevel had, bestond uit acht grote schepen, waarschijnlijk koggen, en één „ballengier”. In de uitrusting en het onderhoud van dit smaldeel droeg de Engelse koning, Richard II, door de toekenning van een subsidie, bij ¹⁾. Filips van Artevelde blijkt bovendien te Sluis ook een admiraal

¹⁾ „En 1382, nous le (François Ackerman) retrouvons en Angleterre, amiral d'une flotte flamande, destinée à protéger les marchands, qui revenaient de la Rochelle. Cette flotte recevait un subside du roi d'Angleterre: „Francisco Acreman, admirallo 9 grossarum navium de flota Flandriae retento penes dominum regem ad vadia ipsius domini regis, percipienti per diem pro se et 36 sociis suis armatis 20 s. per diem ex ordinatione consilii regis” (Issue roll). On lit en marge: „Franciscus Acreman, admirallus Flandriae”. J. Froissart. *Chroniques*. Uitgave Kervyn de Lettenhove. Brussel, 1867-'77. Deel X, blz. 455.

In de instructies van Filips van Artevelde en de drie goede steden aan de Vlaamse ambassadeurs te Westminster, leest men: „Item, comme de tems passes plusieurs bons marchands d'Engleterre vers Flandre aient requis souvent les marchandises de la Rochelle, la Baye et plusieurs aultres pays et regions, pour gaigner creances et honneurs, dont il a este veu maintes fois, que tels marchands ont este pillés, robbes et destruis et desertes de corps, de nefes et d'avoir par les robbeurs et pillards allant par la route de mer et pour enconter et defendre tels griefs et destructions par voie de competent remede et mesmement pour le proufit d'ambedeux les dictes pays, ont les dicts Philippe, les trois villes et le pays de Flandre fait navire et a ce ordonnees amiral, mariniers et francs; si supplient le dict despute et confreres notre seigneur le roy de sa benigne grace, que a cause des choses dites, veuille commander à faire semblable navire de ses gens, mariniers et francs d'Engleterre pour estre tant qu'a telle defense allies ensamble amablement, comme pour faire en guerre (Dieu pour ce done signerie), tout en telle maniere comme il a este consenti du temps passe par les lettres de vos ancestres les roys tres puissans, comme il fait apparoir par la copie d'icelle sur scel authentique”. Kervyn de Lettenhove. *Oeuvres de Froissart*, a. w., deel X, blz. 464. Volgens Kervyn dateert het stuk van 7 mei of 9 juli 1382. L. Gilliodts-Van Severen geeft integendeel als datum juli 1383 aan; L. Gilliodts-Van Severen. *Cartulaire de l'ancienne Estaple de Bruges*. Brugge, 1903-'06, deel II, blz. 337, nr 397. — Zie verder voetnoot 1, blz. 188.

van het Zwin en van het „water” te hebben aangesteld. Het was de overloper Bartholomeus Coolman, die tot dan toe in dezelfde hoedanigheid, als opvolger van Pieter Zoeten, in grafelijke dienst gestaan en de Gentse rebellen op de Westerschelde bestreden had ¹⁾. Aldus blijken de Vlaamse opstandelingen voor eigen rekening de door Lodewijk van Male in het leven geroepen maritieme verdedigingsorganisatie te hebben overgenomen, evenwel niet voor lange tijd. Op 27 november 1382 inderdaad werden de Gentenaars in de slag bij Westrozebeke door de Fransen, die Lodewijk van Male waren komen helpen, verslagen en sneuvelde ook Filips van Artevelde. Bartholomeus Coolman werd kort daarop te Sluis, waar hij met de „westvloot” de vlucht wou nemen, gesnapt en aan de galg opgeknoopt ²⁾.

Alhoewel Lodewijk van Male na de Franse zegepraal niet onmiddellijk naar Vlaanderen kon terugkeren, nam hij zich toch voor zo spoedig mogelijk maatregelen tot herstel van zijn gezag op zee te treffen. De controle over de westvloot berustte inderdaad nog steeds bij de rebellen, die, over Zeeland, hun contact met het nog niet onderworpen Gent konden blijven handhaven. Zelfs had op 30 december 1382 een Engels smaldeel de Vlaamse wijnvloot, komende van La Rochelle en varende op het Zwin, nog kunnen praaïen ³⁾. Wellicht was het daarom, dat Lodewijk van Male in januari 1383 aan Ackerman een verzoek tot overgave richtte en hem vroeg met de vloot, die hij nog steeds op zee onder zijn bevel staan had, naar Vlaanderen terug te keren. De graaf toonde zich inderdaad bereid, zowel de Gentse admiraal, als diens

¹⁾ „Hector Verholtanus filius nothus Principis cum auxiliis Zelandorum Saftingam quam Mathias Coolman obsidebat, graviter tuebatur. Etenim Coolmannus ille cum Praefectus esset maris tractu illo Zelandico nomine Principis, propter aedes suas aliaque bona quae Slusae et alibi habebat ad Gandenses transfugit, decollatus postea Slusae ob eam perfidiam” – „Captus autem a nobilibus Bartholomeus Colmannus Gandavensium Almyralius et Slusae decollatus”. *Commentarii Sive Annales Rerum Flandricorum Libri Septendecim* Autore Iacobo Meyero Baliolano. Antverpiae, 1561, blz. 185 en 192, onder het jaar 1382.

²⁾ „Une foule de malheureux, se dérochant au dernier supplice, cherchèrent un asile sur les navires, qui mettaient à la voile pour la Rochelle où les rivages de l'Angleterre. Il ne s'éloignèrent toutefois du port de l'Ecluse qu'après avoir vu de loin suspendre à un gibet Barthélemy Coolman, que Philippe d'Artevelde avait créé amiral de la flotte flamande”. E. Van Bruyssel. *Histoire du commerce et de la marine en Belgique*. Brussel, 1861-65. Deel II, blz. 22. Gebeurtenissen van na de slag bij Westrozebeke (27 nov. 1382).

³⁾ „Le 30 décembre 1382, Hugues de Calverley avait arrêté des navires qui portaient des vins de la Rochelle en Flandre”. Kervyn de Lettenhove. *Oeuvres de Froissart*, a.w., deel X, blz. 503.

gezellen, genade te verlenen. Ackerman weigerde evenwel op dit voorstel in te gaan en wist over Zeeland Gent te bereiken, waar hij de leiding van de opstand overnam ¹⁾. Er bleef de graaf aldus niets anders over dan te pogen de admiraliteit opnieuw te organiseren. Ditmaal zouden de beide functies van admiraal van het Zwin en die van de westvaart in de persoon van één zeeofficier verenigd worden. Aldus werd de eigenlijke admiraliteit van Vlaanderen in het leven geroepen.

3. *Jan Buuc, admiraal van Vlaanderen (1382-1387)*

Waar Lodewijk van Male na de slag bij Westrozebeke het eerst aan dacht, was aan de aanstelling van een nieuwe admiraal van het Zwin. Tot dit ambt benoemde hij Jan Buuc, die tot dan toe makelaar of handelaar in allerlei goederen, waaronder ook Schonense kaakharing, schijnt te zijn geweest. Waarschijnlijk werd Jan Buuc bij zijn aanstelling tot admiraal, wegens bepaalde diensten, die hij tijdens de Gentse rebellie aan de graaf had bewezen, door deze laatste tevens tot ridder geslagen. De nieuwe admiraal had inderdaad, samen met Arend van der Mare, tijdens de troebele jaren 1380-1382, het burgemeesterschap te Sluis ²⁾ uitgeoefend, waarna hij wellicht, als aanhanger van de graaf, de wijk had moeten nemen. Het ambt van admiraal, dat hem bij zijn

¹⁾ „Froissart a déjà dit qu'Ackerman, apprenant à Calais la défaite de Roosebeke, se hâta de rentrer en Angleterre. Il y reprit le commandement de la flotte flamande, dont l'Angleterre payait les dépenses. Les Issue-rolls, qui le nomment toujours l'amiral de Flandre, nous apprennent, qu'il avait sous ses ordres huit gros vaisseaux et une balengère. C'est ainsi qu'il faut expliquer des lettres du mois de janvier 1383 par lesquelles Louis de Male mande aux rebelles de Flandre de retourner dans leur pays avec la flotte qu'ils ont sur les côtes d'Angleterre et aux environs de la Rochelle et leur annonce qu'il les recevra en sa grâce (Arch. de Lille). Ackerman ne répondit pas à cet appel; mais Froissart nous apprend (p. 186), qu'après le retour de Charles VI à Paris, il revint en Flandre par la Zélande. Ce fut probablement au moment de son départ de l'Angleterre qu'Ackerman, „nuper admirallus navium de Flandria”, reçut une pension de deux cents francs d'or sur l'échiquier (Issue Rolls)”. Kervyn de Lettenhove. *Oeuvres de Froissart*, a.w., deel X. blz. 503. Op 23 januari 1383 was Ackerman bij de inname van Aardenburg en op 17 september 1383 bij die van Oudenaarde.

²⁾ J. H. Van Dale: *De oudste Stadsrekening van Sluis (1392)*, in *Bijdragen tot de Oudheidkunde en Geschiedenis van Zeeuws-Vlaanderen*, verzameld door H. Q. Janssen en J. H. Van Dale Deel IV. Middelburg, 1859, blz. 52. Oorkonden. Zie blz. 52, stuk van december 1393: „... que pour l'annee mil CCC soixante dix et neuf, que feu messire Jehan Buuce estoit burgmaistre du commun et ledit Arnoul burgmaistre de la justice d'icelle ville et pour l'annee apres ensuiant mil CCC IIII xx que ledit Arnoul estoit burgmaistre du commun et le dit messire Jehan burgmaistre de la justice de dite ville. ...”.

terugkeer werd opgedragen, behelsde aanvankelijk evenwel alleen de beveiliging van het Zwin en nog niet de leiding van de westvloot.

Het herstel van de grafelijke macht over het grootste gedeelte van Vlaanderen verhinderde de naar Gent teruggekeerde Ackerman niet nog steeds toezicht over de westvloot uit te oefenen. Zelfs stelde de Gentse leider nog een inwoner van Sluis, eveneens een overloper, namelijk Willem Naef, als „amirael . . . van der Vlaemscher vlote” aan ¹⁾. Zo is het te begrijpen, dat Jan Buuc voorsnog als grafelijk marine-officier, zich nog niet om de westvaart bekommerde. Zelfs achtte Lodewijk van Male zijn toestand langs de zeezijde nog zo bedreigd, dat hij met de versterking van Sluis een aanvang liet nemen. De stad zou van een of meerdere kastelen voorzien en volledig ommuurd worden. Met de uitvoering van deze werken kreeg Sluis het karakter van een garnizoenstad ²⁾. De graaf benoemde er een „ruwaerd”. Het was Jan Lennoot, de baljuw van het water. Deze had toen ook nog steeds de admiraal, Jan Buuc, onder zijn bevel. Verder was zijn taak er voor te zorgen, dat de westvloot opnieuw op Sluis zou varen en niet op Zeeland ³⁾.

¹⁾ „Item, ghecalengiert Willem Naefs ghoed om dat hy France Ackermanne, die hem amirael maecte van de Vlaemscher vlote voerde in siin scip ende met hem converseerende contrarie minen heere vorseid, pais ten beveilne van minen heere vornoemd omme 648 lb.”, Brussel. Alg. Rijksarchief. Rekenkamer van Vlaanderen en Brabant. Inventaris Nelis nr 1517. Rekening van Jan Lennoot, „rewaert” van Sluis en tevens waterbaljuw over de periode 1 december 1382–4 mei 1383. Uitgegeven door N. De Pauw, in *Froissart's cronijke van Vlaendren* (Vertaling door Gerijt Potter van der Loo) deel II, blz. 134.

²⁾ Betreffende de versterking van Sluis, zie J. H. Van Dale. De oudste Stadsrekening van Sluis (1392), in *Bijdragen tot de Oudheidkunde en Geschiedenis van Zeeuwsch Vlaanderen*, a.w., deel IV (1859), blz. 19 en volg. Feiten van 1382 af. – „car ce estoit li intention dou duc, mais que il fust sires de l' Escluse, et de son conseil, que il feroit la faire l uns des fors et des biaux castiaux dou monde, ensi comme il y a a Calais, a Harflues ou a Chierebourg, pour esmestryer le mer, les alans et les venans entrant ou havene de l Escluse, et yssans ossi et courans parmy la mer, et le feroit tousjours bien garder de gens d armes et d arbalestriers, de barges et de balenghiers. . .”. Kervyn de Lettenhove. *Oeuvres de Froissart*. deel X, blz. 365, onder het jaar 1384. Feitelijk was de versterking van Sluis reeds omstreeks 1382, op het einde van de regering van Lodewijk van Male, ingezet geworden. – J. H. Van Dale, *Een blik op de vorming van de stad Sluis en op de aanleg harer vestingwerken van 1382 tot 1587*, Middelburg 1871.

³⁾ „Item, bi beveelne van minen here vorseid uuteghereet Pieter fs Aernouds ende zine sciplieden met eenen bote balengiere om te zeilne in Inghelant om de westvlote met l cedula van minen here vorseif hem ende zine sciplieden ghegheven in ghelde 48 vranken, valent 90 lb. Item, van hare provanchen van brode, bier ende andre manieren van provanchen, ghewande, ghetauwen, dat hem lieden ghebrac, 51 lb.”.

Nog in 1383 kwamen de eerste versterkingswerken te Sluis klaar en trad er voortaan in die havenstad ook een bevelhebber van het garnizoen op. De eerste officier, die tot deze functie benoemd werd, was Symoen van Brugdamme, een goede bekende van Jan Buuc. Als kapitein of militaire bevelhebber, blijkt Symoen van Brugdamme met de admiraal te hebben moeten samenwerken. Te Sluis werd overigens tot de mobilisatie van schepen voor de strijd op de Westerschelde overgegaan. Het doel van de ingezette krijgsverrichtingen was de blokkade van Gent, dat nog steeds, langs de Schelde, zich in Zeeland bevoorraden kon. Met „cogghescepen” en „ballengieren”, bemand met „scipmannen” en „scotters”, werd gedurende de maanden maart, april en mei 1383 op de Schelde vóór de kust van het Land van de Vier Ambachten en van het Land van Saaftingen gepatrouilleerd. Over deze maritieme expedities worden we nogmaals door de rekeningen van de baljuw van het water te Muide ingelicht. Van 18 maart 1383 af zien we ook „Jan Buke, amirael van der zee” aan deze expedities actief deelnemen. In mei zien we hem zelfs zowat 200 „scipmannen”, waaronder 60 „scotters”, onder zijn bevel staan hebben. Uit de desbetreffende rekeningen vernemen we verder, dat de voor de strijd uitgeruste schepen van „ghescut, bussepoeder ende lood” voorzien waren. De Gentenaars slaagden er dan ook niet in zich van Antwerpen en Aardenburg, zoals het hun inzicht was, meester te maken ¹⁾.

De strijd tegen de Gentse rebellen vóór Antwerpen had als ge-

„Item, ten beveelne van minen heere vors. bi zinen brieve ghegheven Oliviere den Ram, dewelke met 1 cedula van minen here vors. die hi ter Sluis brochte, reet te Rochele waerd, om de westvlote van Vlaendren, van zinen costen van 5 daghen, dat hi was bi minen here vorseid ende van gheleenden ghelde hem te verteerne up de reise, dertich Vransche vrancken, valent 56 lb. 5 s. Item, betaelt van eenen paerde, daer hi mede reed om de bederve vorseid te doene, 18 Vransche vranken, valent 33 lb. 15 s.”. Brussel. Alg. Rijksarchief. Rekenkamer van Vlaenderen en Brabant. Inventaris Nelis, nr 1517. Rekening van Jan Lennoot, „rewaert” van Sluis en waterbaljuw van Mude, over de periode 1 december 1382-4 mei 1383. Uitgegeven door Nap. De Pauw, in *Froissart's cronijke van Vlaendren*, deel II, blz. 141.

¹⁾ Item, bi rade van minen here den Haze ende Mer Symoene (van Brugdamme) vorseid was ghezend met aesten den 22en dach van sporkelle Janne fs. Wouters metten baerde te Hughenvliete om daer te doene bereedene cenen crayere met 40 mannen om metgaders Pieter Zoeten ende Pieter fs Aernouds ende haren gheselscepe te belettene de provanche, die dien van Ghende comen zoude uute Holland ende Zeeland ende dien 40 mannen vorseid te ghevene saut van 8 daghen te voren, elken viere grote sdaghes, hem daer toe ghegheven 34 Pieters, valent 68 lb. Item, van zinen costen 4 lb.

Item, betaelt Hughe fs Doedins van zinen cogghescepe jeghen hem ghehuert, daer mede ghevaren was voor Saeftinghen ende daer omtrent, doe die van Ghend waren

volg, dat Jan Buuc soms de stad Sluis, die hij langs de zeezijde te verdedigen had, onbewapend liet. Dan had de ruwaard zelf in te grijpen. ¹⁾ Uit de rekeningen van deze officier, die, zoals gezegd, tegelijk waterbaljuw was, blijkt, dat een van de taken van de admiraal er in bestond ook aan kaapvaart te doen. Het is inderdaad op dat gebied, dat hij zich voortaan zou onderscheiden en berucht zou worden.

Over de talrijke wandaden, die ridder Jan Buuc met zijn volgelingen in de periode 1383–1386 pleegde, worden we door de klaag-

in de Vier Ambochten om hemlieden te benemene, dat zy gheene vitailge hebben zouden, 6 lb.

Item, ten bevelne van minen heere vorseid, ghezend Pieter fs Aernouds met 67 scipmannen daer of de 13 scotters zijn voor tlant van Vierambochten ende voor Saefthinghen met coghescepen ende balengieren om te benemene dien van Ghend dat hem gheene provanche commen soude, betaelt den vorseide scipmannen van haren saute, elken scottere 5 grote sdaghes ende elken andren 4 grote, van 32 daghen, beghinnende den 4en dagh van sporkelle tote den 9sten daghe van maerte, comt 449 lb. 12 s." enz. Onder de uitgaven is er ook sprake van die gedaan voor „ghescut, bussepoeder ende lood".

„Item, ten bevelne van minen here vorseid, betaelt 43 scipmannen zijnde met Jan Buke, amiraal van der zee, om te licghene met coghescepen ende balenghieren voor tland van Vierambochten ende voor Saefthinghen om te benemene dien van Ghend dat hem gheene provanche comme soude, elken 5 gr. sdaghes, van 8 daghen beghinnende den 18sten dach van maerte tot den 25sten dach van maerte, comt 86 lb." enz."

„Item, ten bevelne van minen here vorseid betaelt 29 scipmannen ziinde met Jan Buke vorseid, daer of de 3 scotters ziin om te licghene met coghescepen ende balenghieren voor tland van Vierambochten ende voor Saefthinghen om te benemene dien van Ghend, dat hem gheene provanche commen zoude, elken scottere 6 grote sdaghes ende elken andren 5 grote van 16 daghen, beghinnende den 8ste dach van aprilte tote den 23sten dach van aprilte (1383), comt 118 lb. 8 s."

„Item, ten bevelne van minen here vorseid, betaelt Jan Buke, amiraal ter zee met 200 scipmannen, daer of de 60 scotters ziin, saudeniers ter zee van 24 daghen beghinnende den 24 dach van aprilte totten 17 daghe van meye, elken scottere 6 gr. daghes ende elken andren 5 grote, comt 1272 lb." N. De Pauw. *Froissart's cronijke van Vlaenderen*, a.w., deel II, blz. 147–151 (rekening van Jan Lennoot, „rewaert van der stede van der Sluus, bailliu van den watre van der Mude en datter toebehoord". Brussel. Alg. Rijksarchief. Rekenkamer van Vlaanderen en Brabant, rolrekening nr 1517. Periode 1 december 1382–4 mei 1383.)

¹⁾ „Item, bi rade van minen here den Haze ende mer Symoene van Brugdamme, capitein van der stede van der Sluus, dede de rewaert vorseid aestelike reeden eene vlotte van 22 zeilen in meye laetsts verleden, mids maren, die zij hadden, dat dInghelsche scepen over comen soudent te Zeeland, waerd gheladen met wullen, mids dat Jan Buuc d amiraal doe daer niet en was ende was bi minen here."

„Item, ghesent Lammine, s rewarts cnape, in there voor Bourborch om minen here te segghene, dat Jan Buuc, amiraal, gheseilt was t Andwerpen waerd ende liet de stede van der Sluus onbewaerd van scepen ende sciplieden, die hi met hem voerde, bovendien dat hem miin here hadde bevolen de stede te verwaerne, metgaders den rewaert van zinen costen van 8 daghen dattene miin here bi hem hilt, 6 lb." Brussel. Alg. rijksarchief. Rekenkamer van Vlaanderen en Brabant, rolrekening nr 1518. Rekening van Jan Lennoot, „rewaert" van Sluis en waterbaljuw, over de periode 4 mei 1383 tot 3 maart 1384. Het laatst aangehaald feit moet van na september 1383 dagtekenen. Het Frans leger kwam inderdaad op 13 september vóór Burburg te liggen.

brieven van de Duitse hanzekooplui ingelicht. In 1383 begon er inderdaad voor de Duitse Hanze een moeilijke periode, gevolg van de samenwerking van veel Duitse hanzekooplui met de rebellen. De Hanze werd het slachtoffer van talrijke represaillemaatregelen, niet alleen in de Zwinhavens Sluis en Damme, maar ook op zee. Hanzekooplui, die op Engeland voeren en door de kaapvaarders van admiraal Jan Buuc gesnapt werden, zagen zich met hun schip en goederen naar het Zwin opgebracht worden. Zeer dikwijls werden dan hun goederen, onder voorwendsel van verstandhouding met de vijand, de Engelsen, aangeslagen. Ridder Jan Buuc inde alsdan telkenmale voor de graaf de tiende penning, een prerogatief dat we naderhand, als een van de voor naamste voorrechten van de admiraal van de Bourgondische landen, aantreffen. Hij verleende ook „vreytbrieven” of vrijgeleiden, aan de kooplieden, die hem er om vroegen en de verzekering konden geven niet in betrekking met de vijand te staan ¹⁾. Rechterlijke bevoegdheid had hij evenwel niet. Hij was een militair die op zee gezag voerde en een medewerker was van de waterbaljuw.

Toen in januari 1384 Lodewijk van Male stierf en Filips de Stoute, hertog van Bourgondië, graaf van Vlaanderen werd, bleef Jan Buuc admiraal. Van een speciaal vloothoofd, belast met de leiding van de westvaart op La Rochelle, is er alsdan geen spraak meer. We mogen dan ook veronderstellen, dat Jan Buuc ook deze functie op zich genomen had. Betreffende diens optreden worden we verder door de klaagbrieven van de Duitse hanzekooplui ingelicht. Feitelijk moeten we vaststellen, dat Jan Buuc

¹⁾ „alst oc blic bi goeden ende souffisanten ende vraytbriven bedezegelde ende instrumente dar up gemaect, gelijk bi der copie hir nae bliken mach. Ende de vorseide comende tegadre int Zwen ter Sluus, waren bi den (am)i(rael) van Flandren ende den bailliu van den watre gherrestert ende bleven dae 40 dach 40 nacht. De 40 dachen vleden vor uns vorseide heren rade, daer of zekere ghedeputerd van zinen wegghen quamen ter Sluus omme de zake toverziene, de zaken overghezien beten de vorseide Jacob Mathies ende Peter gebrucken tvorseid goedes metgaders den amirael, die eerst incaert dede int vorseid goed om zinen tienden penning, daerof te hebbene, eer de vorseide personen incard deden, mids welken tienden penning gaende te miins herren rechte ende overziende ghemeert al dat hirup verclaerst is, de vorseide Jacob, Mathiis ende Peter schuldich zijn frei te stane”. K. Koppmann, *Hanserecense*, 1e Abth., II (1370-'87), blz. 424, nr 344. Antwoord van de Vlaamsche gedeputeerden op de klaagschriften van de Duitse Hanze in zake de zeeroverij van Jan Buuc. Het hier aangehaalde feit gaat op 29 september 1383 terug en betreft een geschil nopens het opleiden door de gezellen van Jan Buuc van zekere hanzeschepen, naar de haven van Sluis. De tekst, zoals hij door Koppmann uitgegeven is, is evenwel niet steeds bruikbaar.

zeer dikwijls optrad om onder de mom van kaapvaart aan zee-roverij te doen. Toch zou Jan Buuc ook de kans krijgen om te tonen dat hij een vlootvoogd was ¹⁾).

Karel VI, de Franse koning, en Filips de Stoute, de nieuwe graaf van Vlaanderen, tevens hertog van Bourgondië, dachten er ernstig over van uit Sluis, waarvan de versterking met grotere haast doorgevoerd werd, een inval in Engeland te ondernemen. Met dit doel verzamelden ze in het Zwin en in de omliggende havens van de Vlaamse kust een groot aantal schepen van alle nationaliteit en tonnemaat – men spreekt van 1280 vaartuigen – welke onder het bevel van Jean de Vienne, Frans koninklijk admiraal, geplaatst werden ²⁾). Jan Buuc van zijn kant kreeg in het begin van het jaar 1387 opdracht aan het hoofd van de Spaanse vlootafdeling verder aan kaapvaart te doen. Ditmaal evenwel werd zijn zeeroverij ten nadele van de Hanzekooplui bij de hertog aangeklaagd en tegengegaan. De Hanze stond inderdaad op het punt Vlaanderen te verlaten en te boycotten. De hertog maande

¹⁾ Betreffende de wandaden van zeeroverij, waaraan Jan Buuc of beter de door die admiraal uitgestuurde kapers zich schuldig gemaakt hadden, worden we door talrijke klaagbrieven van de Duitse Hanze ingelicht. Zie K. Koppmann. *Hanserecesse*, 1ste Abth., II en III passim. Dit werk bevat ook de antwoorden van de Vlamingen ingediend in 1387. Beide reeksen documenten zijn niet steeds bruikbaar, wegens de slechte uitgave. De Nederlandse en Nederduitse teksten wemelen inderdaad van verkeerde lezingen, taal- en drukfouten.

In 1387 zou de hertog het bevel gegeven hebben aan de zeeroverij een einde te stellen „ende alnu bi unsem vorscreven gheduchtigen heren gheordinert unde vorwaret unde heft darumme zinen luden van zindre herberghe ghezand tor Sluus ende ghedaen rumen ende scheden van dannen alzulke schepe, baerghe ende balengieren ende andren, als uter Sluus ghewapenet pleghen to zeghelende, als men zeide uppes coopman schaden. ...”. *Ibidem*, 1ste Abth., II, blz. 433, nr 47, paragraaf 47. Antwoord van de Vlaamse gedeputeerden van 17 juni 1387.

Dat de hertog na zijn troonsopvolging in Vlaanderen in 1384 steeds Jan Buuc toeliet aan kaapvaart te doen, blijkt uit een van zijn mandementen: „Philippe le Hardi, comte de Flandre, mande à son bailli maritime, à son amiral et aux magistrats de Bruges, qu'il vient d'accorder aux négociants portugais la liberté d'importer leurs marchandises en Flandre et d'y prendre des chargements en retour, le tout de la manière accoutumée”. L. Gilliodts-Van Severen. *Cartulaire de l'ancienne Estaple de Bruges*, deel I, blz. 340, nr 401. Stuk van 11 juli 1384.

²⁾ Op 14 juli 1385 maakte Ackerman zich meester van Damme en sneed aldus Brugge van de zee en van Sluis af. Op 22 augustus verliet hij opnieuw de stad, welke door de Fransen onder leiding van koning Karel VI van Frankrijk belegerd werd. Het volgend jaar greep de voorbereiding voor de grote inval in Engeland plaats en werden in het Zwin talrijke schepen verzameld. In augustus 1386 maakte Karel VI zich klaar voor de overtocht. Deze moest evenwel, wegens de afwezigheid van hertog van Berry, worden uitgesteld. Zo kwam er niets van terecht. J. Finot. *Etude historique sur les relations commerciales entre la Flandre et l'Espagne au moyen âge*, a.w., blz. 133–133, met verwijzing naar Kervyn de Lettenhove, *Histoire de Flandre*, deel IV, blz. 61 en J. Meyer, *Annales Flandr.*, lib. XIII, jaar 1386.

dan ook zijn waterbaljuw te Muide en zijn admiraal te Sluis aan aan alle koopvaardijvaarders, uitgezonderd de Engelsen, volledige handels- en bewegingsvrijheid toe te staan ¹⁾).

Tijdens de winter van 1386 op 1387 had de te Sluis en aan de kust liggende oorlogsvloot het zo zwaar vanwege de stormen en de aanvallen van de Engelsen te verduren gehad, dat ze praktisch uiteengeslagen geworden was. Toch kreeg Jan Buuc de opdracht om de westvloot, bestaande uit Vlaamse, Hollandse, Hanzeatische, Spaanse, Franse en andere schepen in het Kanaal tegemoet te varen en naar het Zwin te begeleiden. In het Nauw van Calais aangekomen, werd de Vlaamse vloot, evenwel door de Engelsen opgemerkt. Jan Buuc had slechts een 700-tal schutters en een drietal donderbussen te zijner beschikking. Hij streed hard gedurende vier uren, maar kon niet beletten dat 56 vaartuigen door de Engelsen konden worden gekeapt. Wel geraakte de rest van de westvloot tot aan de monding van het Zwin, maar wat kon de „ballengier” van Sluis, welke ter hulp gesneld was, met een twintigtal kruisboogschutters tegen de grote Engelse schepen doen? Buuc moest de strijd staken, nadat opnieuw 70 vaartuigen in Engelse handen gevallen waren. Hij zelf werd door de Engelsen gevangen genomen. Deze konden op een niet te versmaden buit bogen: naast de gekeapte schepen, zowat 19.000 tonnen wijn. Volgens sommige kronijkschrijvers vielen deze feiten voor op 25 maart 1387. Zeker is het, dat Jan Buuc in Engeland in gevangenschap bleef en in de Tower te Londen werd opgesloten, waar hij in oktober 1389 overleed ²⁾).

¹⁾ „Et il soit ainsi, que nagaires quand le derrenier departement dudit monseigneur le Roy et de nous de nostre dicte ville de Lescluse, messire Jehan Buuc, nostre admiral de Flandre, eust fait assembler tous les maistres et maronniers de la dicte flote pour estre en sa compaignie et le aidier a grever et porter dommage aus Englois et leurs allies, ennemis de mondit seigneur et de som Roiaulme et pour ce faire eussent jure l'un avec l'autre; le quel nostre admiral deux jours après le serment ainsi fait, fist savoir aus diz maistres et maronniers deladicte flote qu'il avoit eu certaines nouvelles que les Engles estoient tous prests pour venir tout debout en nostre dit port de Lescluse, et commanda que lesdiz maistres et maronniers alassent tous en leurs nefes et fussent tout prest. . . .”. J. Finot, *a.w.*, blz. 343. Bewijsstuk nr V. Stuk van januari 1387, betreffende een daad van zeeroverij ten nadele van een hanzeschip.

Op 13 januari 1387 werd de vrijbrief van de Portugezen vernieuwd: „A noz bien amez l'amiral de Flandres, le bailli de l'eau. . .”. E. Van den Bussche. *Mémoire sur les relations entre les Flamands et les Portugais*, 2me ed. Brugge, 1874, blz. 170. Bewijsstuk D. – Soortgelijk voorrecht werd door de hertog verleend aan al de vreemde kooplui, de Engelsen uitgesloten, op dezelfde datum. L. Gilliodts-Van Severen. *Inventaire des Chartes de la ville de Bruges*. Brugge, 1871–78, deel III, blz. 95, nr. 686.

²⁾ J. Meyerus. *Commentarii sive annales rerum Flandricarum*. Antwerpen, 1561, blz. 208. – Ch. de la Roncière. *Histoire de la marine française*, blz. 94–95, vooral naar

Dat de admiraal van Vlaanderen een zeker prestige verkregen had, blijkt uit de pogingen, die door de hertog aangewend werden om Jan Buuc vrij te krijgen, zolang die nog in leven was. Filips de Stoute ging zelf zo ver om aan de Engelsen voor te stellen hun gevangene los te laten in ruil voor de vrijlating van Don Diniz, een Portugese prins van koninklijke bloede, welke op dat ogenblik in Vlaanderen onder arrest stond ¹⁾).

Van de opvolgers van Jan Buuc weten we niet veel. Van Jan van Cadzand, die, zoals Jan Buuc, ridder was, is ons bekend, dat hij zijn functie tot 1396 uitoefende. Dat jaar inderdaad nam hij deel aan de kruistocht, die door Jan zonder Vrees en de Hongaren tegen de Ottomanen op touw gezet was en aan de slag bij Nicopolis aan de Donau. Heel waarschijnlijk sneuvelde hij er of werd hij er door de Turken, zoals veel andere ridders, doorgemarteld ²⁾. Hij werd opgevolgd door ridder Jan Blankaert, die tevens baljuw en kapitein van Biervliet was. Dit verklaart waarom de admiraal voortaan van uit dit havenstadje optrad ³⁾. Toch zien we noch Jan van Cadzand, noch Jan Blankaert voortaan nog de westvloot leiden. Zelfs had laatstgenoemde niet meer het werkelijk bevel over de Vlaamse „corvers”, die in de jaren 1403 en 1404 als zee-rovers van zich deden spreken. Het waren inderdaad de beide bastaarden van de overleden graaf Lodewijk van Male, namelijk Victor en Robert, die zich aan het hoofd van deze vissers bevon-

Froissart, uitgave Kervyn de Lettenhove, a.w. deel XII, blz. 73 en vlg. — J. Finot, a.w., blz. 132–133, vooral naar Meyerus. — E. Van Bruyssel. *Histoire du commerce et de la marine en Belgique*, deel II, blz. 30.

Betreffende de gevangenschap van Jan Buuc in de Tower te Londen, zie C.C.R., *Richard II* (1385–1389), blz. 329 en C. P. R. (1388–1392), blz. 146.

¹⁾ Kervyn de Lettenhove. *Oeuvres de Froissart*, deel XII, a.w. blz. 77.

²⁾ Van Jan van Cadzand is er spraak in de stadsrekeningen van Sluis: J. H. Van Dale. De oudste stadsrekening van Sluis in *Bijdr. tot de Oudheidk. en Gesch. van Zeeuwsch-Vlaanderen*, deel IV, blz. 25. Rekening van september 1391 tot september 1392. — Als admiraal wordt Jan van Cadzand in 1395 vermeld. Zie A. Goovaerts. Nagelaten nota's. Brussel. Alg. rijksarchief, manuscrits divers, nr 4149, met verwijzing naar hetzelfde archief, rekenkamer nr 14001, rekeningen van de baljuw van Veurne-Ambacht, Nicolaas Utenhove, van 10 mei 1395 tot 28 november 1397. — Betreffende de deelname van Jan van Cadzand aan de kruistocht van 1396, zie E. Van Bruyssel. *Hist. de la marine et du commerce en Belgique*, deel II, blz. 37.

³⁾ Betreffende Jan Blankaert, als admiraal in de jaren 1402–1404, zie Ed. Scott et L. Gilliodts-Van Severen. *Documents pour servir à l'histoire des relations entre l'Angleterre et la Flandre de 1431 à 1473*. Brussel, 1896 (ook gekend als *Le Cotton manuscript Galba B.I.*). Uitgave C.R.H., blz. X, XI. Uittreksels uit de Brugse stadsrekening van 1403–1404. — Dergelijke uittreksels voor de periode 1402–1403 in L. Gilliodts-Van Severen. *Inv. des arch. de la ville de Bruges*, Brugge, 1871–1878, deel III, blz. 462. — Ook in *Cart de l'anc. Etable de Bruges*, Brugge, 1904–1906, deel I, blz. 430, nr 513.

den en de kaapvaart leidden. Wegens hun wandaden blijken ze trouwens veroordeeld te zijn geworden.

Na 1405 horen we gedurende geruime tijd van de admiraal van Vlaanderen geen gewag meer maken. Eerst in 1419 zien we Victor van Vlaanderen, de reeds genoemde grafelijke bastaard, tot deze functie aangesteld worden ¹⁾. In 1436 was het ridder Jan van Hoorn, die als admiraal optrad. Hij leidde de expeditie van Filips de Goede tegen de havenstad Calais, maar mislukte en werd door de verbolgen kustbevolking dodelijk verwond. Van dat jaar af zien we, in plaats van een tot ridder bevorderde burger, een edelman van rang als admiraal van Vlaanderen fungeren. De eerste was Simon de Lalaing. Hiermee begon een tweede fase in de geschiedenis van de admiraliteit. Deze zou leiden naar de instelling van een algemene admiraliteit voor al de Bourgondische maritieme vorstendommen samen ²⁾.

¹⁾ P. de Lichtervelde. Les bâtards de Louis de Male, in *Hand. van het genootschap „Soc. d'Emulation" te Brugge*, deel LXXVIII, blz. 48-58. – Zie ook de Oostendse stadsrekening van 1 april 1418 tot 31 maart 1419, folio 5 r°: „Item, den eersten dach in hoymaent, zo quam tOostende mijn here Victor van Vlaendre als admirael van der zee toghende commissie van dien. ...". Brussel. Alg. rijksarchief. Rekenkamer, n° 37.250.

²⁾ Dr Johanna K. Oudendijk, *Een Bourgondisch ridder over den oorlog ter zee. Philips van Kleef als leermeester van Karel V* (Ned. Akad. van Wetenschappenp. Werken uitgegeven door de commissie voor zeegeschiedenis, deel VII). Amsterdam, 1941, blz. 45.